

KUR'ÂN'DA "VEYL" KELİMESİ ÜZERİNE THE USAGE OF "VEYL" IN THE QORAN

2016 • SAYI: 2 • SAYFA 147-171

YAKUP YÜKSEL
YRD. DOÇ. DR.
NAMIK KEMAL Ü. İLAHİYAT FAK.

ABSTRACT

This article aims to examine the verses in Koran which have the word "veyl" and their meanings. This examination will help the reader both to understand better the mentioned verses and how they are tackled in the Koranic translations and interpretations. Despite of existing studies related to the issue, this article differs by its title, methodology and content. This study will be about the verses which passed through word "veyle" of how is translations in the some Meals. It will also be pointed to the different comment between the commentary sources and Meals. Drawing attention will be sign the wrong interpretation precedent and the antecedent of text verses will be given the appropriate translation.

Key Words: Qoran, interpretation, veyl, translation, verse.

ÖZ

Bu makalemizde Kur'ân'ın kendine özgü üsluplarından biri olan veyl kelimesinin geçtiği âyetleri ve içerdiği mesajları ortaya koymaya çalışacağız. Böylece kelimenin (veyl kelimesinin) geçtiği ilgili âyetlerin tefsirlerde ve meallerde nasıl aktarıldığını çalışmamızda ortaya koymakla birlikte, mezkûr âyetlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz. Konuyla ilgili bazı çalışmalar mevcut ise de bizim çalışmamız yapılan çalışmalardan başlık, metot ve içerik bakımından tamamen farklıdır. Bu çalışma veyl kelimesinin geçtiği âyetlerin bazı meal çalışmalarında nasıl bir tercüme ile aktarıldığı hakkında olacaktır. Tefsir kaynaklarında verilen yorumlar ile mealler arasındaki farklara işaret edilecek, yanlış aktarımlara ise dikkatler çekilerek ilgili kelimenin âyet metninin siyak ve sibakına göre uygun olan tercümesi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Veyl, Meal, Âyet.

Giriş

Kur'ân, kendine has nazmı ve üslubu olan kutsal bir kitaptır. Konuları işleyiş biçimi, hitap şekli, ceza ve müjde haberlerini sunuş tarzı gibi birçok konuyu, kendine özgü bir dil ve metin örgüsüyle sunmaktadır. Onu okuyanlar, Kur'ân'ın kendilerine vermek istediği mesajı çok rahatlıkla anlayabilirler. Çünkü dili sade ve anlaşılırdır. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Andolsun biz, Kur'ân'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?”*¹

Kur'ân'ın muhatabı insanlar olduğu için, yine insanların günlük hayatlarında kullanageldikleri deyimler, şikâyet ifadeleri, beddua şekilleri, müjde kalıpları, sevinç belirtileri gibi konuşma ifadeleri Arapça dil olarak Kur'ân'da yer almaktadır. Konumuz olan ve kötü bir durumdan haber veren ya da kişinin hâlini şikâyet anlamında kullanılan veyl kelimesi de bahse konu ifadelerden birisidir. Bu makalemizde Kur'ân'ın kendine özgü üsluplarından biri olan veyl kelimesinin geçtiği âyetleri ve içerdiği mesajları ortaya koymaya çalışacağız. Böylece veyl kelimesinin geçtiği ilgili âyetlerin tefsirlerde ve meallerde nasıl aktarıldığını çalışmamızda ortaya koymakla mezkûr âyetlerin daha iyi anlaşılacağını düşünmekteyiz. Bu konuda tefsir kaynaklarının birçoğuna müracaat ettik. Hadislerde ise kelimenin nasıl geçtiği ile ilgili bazı alıntılar yaptık. Yine birçok meal çalışmasına bakarak veyl kelimesinin tercümesiyle ilgili kıyaslama fırsatı yakalamış olduk. Bu anlamda yirmi bir meale bakılmış olup diğer meallerde de veyl kelimesi aynı şekilde tercüme edildiği için tamamını vermeyi uygun görmedik. İlgili âyetlerin tercümelerini ise Esed'in Meal'inden vermeyi tercih ettik. Kelimenin anlamı ya da Arapçada kullanılış şekli göz önünde bulundurulduğunda hemen ilk bakışta istenmeyen ve hoş gitmeyen bir anlamı çağrıştırdığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kelimenin tefsirlerde işaret edilen aslî anlamına ve konu-

¹ Kamer, 54/17.

nun muhataplarına bakıldığı zaman doğruya en yakın tercümelemin hangisi olduğuna da işaret ettik.

Konuyla ilgili bazı çalışmalar mevcuttur. Ancak bizim çalışmamız yapılan çalışmalardan tamamen farklıdır. Örneğin “Kur’ân-ı Kerîm’de Kendilerine ‘Yazıklar olsun!’ Denilenler”² başlığı altında yapılmış bir çalışma ile bizim yaptığımız çalışma metot olarak birbirinden tamamen ayrıdır. Makalemizin başlığından da anlaşılacağı üzere veyl kelimesinin geçtiği âyetlerin içerdiği mesajlar ön planda tutulmuştur. Mezkûr çalışmada ise özellikle muhataplar ele alınmıştır. Ayrıca o çalışma çok geniş tutulmuş olup veyl kelimesinin geçtiği bütün âyetler ve devamı veya öncesi olan âyetlere de yer verilerek her yönüyle tefsir edilmiştir. Biz ise sadece ilgili kelimeyi ele alarak hangi âyette ne gibi anlamın daha uygun olacağı üzerinde durduk. Elbette ki çalışmamızda muhataplara biz de işaret ettik. Ancak muhataplardan ziyade kelimenin Arapçadaki aslî anlamı esas alınarak meallerde nasıl tercüme edildiği karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve uygun düşen manaya işaret edilmiştir. Bahsi geçen araştırmada böyle bir konu işlenmediği gibi sıralama da muhatap kişilere göre yapılmıştır. Bizim çalışmamızda ise ilgili âyetler sûre sırasına göre işlenmiş ve Kur’ân’da veyl kelimesinin geçtiği sayı da belirtilmiştir. Ayrıca iki çalışma daha mevcuttur ki yine bizim çalışmamızdan tamamen farklı çalışmalardır. Bu çalışmalardan biri “Kur’ân’da Veyl Kavramı ve Mürselât Süresi Tefsiri” adlı çalışma olup “veyl” kelimesi ile ilgili diğer kavramlar ele alınmış, tefsir ilmine yer verilmiş ve konu Mürselât sûresi tefsiri bağlamında işlenmiştir.³ Diğer bir çalışma ise “Kur’ân-ı Kerîm’de Veyl Kavramı” adlı tezdır. Yine bu çalışmada da “veyl” kavramı ve bununla ilişkili olan diğer kavramlar incelenmiş ve kınanan muhataplar ele alınmıştır.⁴

1.Veyl Kelimesi

1.1. Sözlük Anlamı: Bir kötülüğün vukû bulması, azap, bela ve rezilîlik, üzüntü, helak, zorluk, hayret etmek gibi anlamlara gelmekle birlikte, sözlükte asıl, azab ve helak anlamındadır. Bununla birlikte ağıt ve yakınma anlamı da vardır. Kelimenin ويله - ويلك - ويلي ve nüdbe’de وبله şeklinde kullanımı vardır.⁵ Cehennemde bir vadi veya cehennem kapılarından bir kapı olduğu da rivayet edilmiştir.⁶ İbn Mes’ûd (öl.32/652) veyl kelime-

² Necdet Ünal, “Kur’ân-ı Kerîm’de Kendilerine “Yazıklar Olsun” Denilenler”, *Kelâm Araştırmaları*, 2011, c. IX, sy.1, s.285-334.

³ Emel Ot, *Kur’ân’da Veyl Kavramı ve Mürselât Süresi Tefsiri*, Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul 2009.

⁴ Bekir Dönmez, *Kur’ân-ı Kerîm’de Veyl Kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, SÜSBE, Konya 2010.

⁵ Ebü’l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükrim İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, Beyrut 1994, c. XI, s. 737-738.

⁶ İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, c. XI, s. 738-739.

si için cehennemde bir vadi, Kelbî (öl. 146/763), şiddetli bir azap, Ferrâ (öl.207/822) ise kişinin üzüntüsünü ve pişmanlığını ifade ettiği bir kelime olduğu görülmüştür.⁷

1.2. Kur'ân'da Geçtiği Yerler

Veyl kelimesinin Arap dilindeki kullanımına yukarıda işaret ettik. Kelimenin farklı kalıplarda kullanıldığı ise malumdur. Ancak Kur'ân'da kelimenin dilde kullanıldığı her şekliyle geçmediği ise bir gerçektir. Örneğin Arap dilinde ويله-ويلي-ويله şeklinde kullanılmakta olup, Kur'ân'da ise bu şekilde kullanıldığı görülmemiştir.

Veyl kelimesi Kur'ân'da otuz dokuz defa geçmektedir. Çoğunlukla yalın hâlinde yani ويل (veylün) şeklinde geçmekte, bazı yerlerde ise bir zamire muzaaf olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu iki şeklin dışında ise kullanılmadığı anlaşılmaktadır. En çok geçtiği sûre ise Mürselât sûresi olup, hep aynı kalıpta yani ويل (veylün) şeklinde on defa geçtiği vakidir.⁸ İkinci olarak Enbiyâ sûresinde dört defa geçmektedir. Burada ise bir defasında elif-lam takısıyla الويل (el-veylü) olarak, üç defa da zamire muzaaf olarak ويلنا (veylena) biçiminde geçmektedir.⁹ Bakara sûresinde de üç defa geçmekte olup ancak hepsi de aynı âyet içerisinde geçmiştir. Bunun dışında ويلكم - ويلنا - ويلتني ويلتنا - ويلنا - ويلكم tarzında geçmektedir ki ileriki safhada geçtiği âyetleri ve konusunu göreceğimiz için burada hangi yerlerde geçtiğini belirtme ihtiyacı duymadık. Özellikle kelimenin orijinal hâlinde kullanış şeklini görmek için âyetleri de orijinal metinleriyle birlikte vermeyi uygun gördük. Şimdi sırasıyla kelimenin geçtiği sûreleri ve âyetlerini verebiliriz.

2. Veyl Kelimesinin Geçtiği Âyetler ve İçerdiği Mesajlar

2.1. Bakara Sûresi 79. Âyet

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ نَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

“O hâlde, yazıklar olsun onlara ki, kendi elleriyle, ilâhî kelâm[dan olduğunu iddia ettikleri hususlar]ı kaydettikten sonra, az bir kazanç elde etmek için, “Bu Allah’tandır!” derler. (Böyle diyerek) kendi elleriyle kaydettiklerinden ötürü yazıklar olsan onlara! Ve yine bütün o kazandıklarından ötürü yazıklar olsun böylelerine!”

Taberî (öl. 310/923) burada geçen veyl kelimesinin öncelikli olarak azap anlamına geldiğini ifade eder, daha sonra cehennemde bir dere, vadi ve bir dağ anlamlarına geldiğini de aktarır.¹⁰ Kurtubî (öl. 671/1273)'nin eserinde

⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. XI, s. 739.

⁸ Mürselât 77/ 15,19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49.

⁹ Enbiyâ 21 / 14, 18, 46, 97.

¹⁰ Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Câmiu'l-beyân fî te'vili'l-Kur'ân*, Beyrut 1992, c. I, s. 422.

de aynı açıklamalar yer almaktadır.¹¹ Beydâvî (öl. 685/1286) ise üzüntü ve helak anlamında olduğunu söyler.¹² Elmalılı (öl.1942) ise “Vay o yazıcılara ki elleriyle kitaplar yazarlar da sonra bu Allah tarafından, derler- iftira ederler.” şeklinde tercüme etmiştir.¹³ Hadislerde ise veyl kelimesiyle ilgili birçok rivayet görülmektedir. Ancak bu rivayetlerin tamamını değil, konumuzla ilgili olan birkaç tanesini vermekle kifayet edeceğiz.

“الكافر أربعين خريفاً قبل أن يبلغ قعره” *Veyl: Kafir kimsenin Cehennemde düşüp de kırk yılda nihâyetine eremeyeceği bir uçurumdur.*¹⁴ hadisi buna örnek olan rivayetlerden birisidir.

Sahabeden bazıları abdest alırken ayaklarını yıkamak yerine meshetmişler bunun üzerine Hz. Peygamber: للأعقاب من النار “ateşte yanacak topukların vay hâline” buyurmuş ve bunu veyl kelimesi ile ifade etmiştir.¹⁵ Başka bir hadislerinde ise Arapların ileride başlarına gelecek belalardan dolayı şöyle buyurmuştur: ويل للعرب “Vay Arapların hâline!”¹⁶ Birçok hadiste veyl kelimesi geçmekte olup ancak yaklaşık anlamlarda kullanıldığı için bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

Yukarıdaki âyetten anlaşıldığı üzere veyl kelimesi iyi ve hayır anlamında kullanılmamıştır. Kötü bir anlamı olduğu gibi bu kelime kötü kimseler için kullanılmıştır. Burada Yahudi bilginleri için kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁷ Çünkü onlar kendi elleriyle kitaplar yazarak bunun Allah katından olduğunu iddia etmişlerdir.¹⁸ Özellikle Hz. Peygamber’in vasfıyla ilgili bilgileri değiştirerek kendilerine göre yazmışlardır. Nitekim âyetin sebebi nüzûlü olarak da bu olay zikredilmektedir.¹⁹ Yaptıkları işin şiddetli bir azabı doğuracağını belirtmek için olsa gerektir ki veyl kelimesi aynı âyette üç defa geçmiştir. Meallerde ise vay hâllerine²⁰, yazıklar olsun²¹, büyük

¹¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmî'l-Kur'an*, Beyrut 1993, c. II, s. 8.

¹² Abdullah b. Ömer b. Muhammed Şirâzî Beydâvî, *Envârü't-tenzil ve esrârü't-te'vil*, Beyrut trz., c. I, s. 165.

¹³ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1971, c. I, s. 394.

¹⁴ Tirmizî, “Tefsir”, 22.

¹⁵ Buhârî, “Vudû”, 4.

¹⁶ Buhârî, “Fiten”, 26.

¹⁷ Hayrettin Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, c. I, s. 148.

¹⁸ Taberî, *el-Câmi*, c. I, s. 422.

¹⁹ Taberî, *el-Câmi*, c. I, s. 423.

²⁰ Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, İstanbul 2003; Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, İstanbul 2011; İsmail Hakkı Bursevî, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, İstanbul 2006; Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerim*, İstanbul 1988; Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'an*, çev. Abdulaziz Hatip-Mahmut Kanık, İstanbul 2000; Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Mealî*, İstanbul 2013; Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Mealî*, İstanbul 2012.

²¹ Abdullah Parlıyan, *Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir*, Konya 2014; Yaşar Kandemir ve Diğerleri, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Mealî*, İstanbul 2010; Ahmet Varol, *Kur'an Mealî*, İstanbul 1995; Bayraktar Bayraklı, *Kur'an Mealî*,

azap²², vay²³ ve veyl o kimselere²⁴ şeklinde tercüme edilmiştir. Yahudilerin yapmış olduğu tahrif ve iftiranın karşılığı elbette ki cezasız kalmayacaktır. İşledikleri suç büyük olduğu için azabın da büyük olması gerekir. Örneğin bu gibi durumlarda dilimizde kullanılan cehenneme kadar yolun var, cehenneme giresin gibi beddua ifadeleri kullanılmaktadır. Yerine göre bu şekilde tercüme edilmesi düşünülebilir. İlk tefsirler burada geçen veyl kelimesini büyük azap olarak tefsir etmişlerdir. Dolayısıyla meallerde de aynı mana gözetilmiş olursa konuya uygunluğu da korunmuş olur. Yukarıda işaret ettiğimiz mealler arasında Fikri Yavuz'un tercih etmiş olduğu tercüme tefsirlerde verilen manaya uymaktadır.

2.2. Mâide Sûresi 31. Âyet

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُؤَارِي سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِي سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ

“Bunun üzerine Allah, kardeşinin cesedinin çıplaklığını nasıl gizleyebileceğini ona göstereceğini diye toprağı eşeleleyen bir karga gönderdi. [Bunu gören Kâbil,] “Eyvah” diye haykırdı, “Yazıklar olsun bana! Ben, bu karganın yaptığını yapamayacak kadar ve kardeşimin cesedinin çıplaklığını gizleyemeyecek kadar âciz miyim?” Ve bunun üzerine vicdan azabı ile carpıldı.”

Yukarıdaki âyette geçen وَيْلَتَا kelimesini Elmalılı eyvahlar olsun, vay bana şeklinde²⁵, Kurtubî ise, Arapların helak anında söyledikleri bir sözdür ya da uzaklık anlamındadır şeklinde tefsir etmiştir.²⁶ Beydâvî üzülmeye ve hayıflanma anlamında bir kelime olduğunu, aslında ise helak olmak anlamına geldiğini savunmaktadır.²⁷ Ebüssuûd (öl.1574) ise Beydâvî'nin vermiş olduğu tefsiri aynen almış ve hiçbir harfini de değiştirmemiştir.²⁸ Meallerde ise, yazıklar olsun bana²⁹, yazık bana³⁰ ve eyvah³¹ gibi manalar verilmiştir.

İstanbul 2007; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul 2002. Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, İstanbul 2000; Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Gereğeli Meal-Tefsir*, İstanbul 2013.

²² Ali Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âlisi*, İstanbul 1967.

²³ Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Ankara 2005.

²⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, İstanbul 2002.

²⁵ Yazır, *Hak Dini*, c. III, s.1656.

²⁶ Kurtubî, *el-Câmi*, c. VI, s. 95.

²⁷ Beydâvî, *Envârü'l-tenzil*, c. II, s. 146.

²⁸ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selim ilâ mezâye'l-Kitabi'l-Kerim*, c. II, s. 42.

²⁹ Bkz. Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerim*; Esed, Gölpınarlı, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*; Bulaç, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*; Yüsun İşıcık, *Kur'an ve Meali*, Konya 2008; Parlıyan, *Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir*; Ahmet Tekin, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru-Tefsiri Meal*, Kelâm Yay., İstanbul 2006; Varol, *Kur'an Meali*; Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âlisi*; Diyanet, *Kur'an-ı Kerim Meali*.

³⁰ Varol, *Kur'an Meali*; Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*.

³¹ Elmalılı, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali*, der. Rauf Pehlivan, Eser Neşriyat, İstanbul 2005.

Bu âyette anlatılan olay kısaca şöyledir. Kabil kardeşi Habil'i öldürdükten sonra ne yapacağını şaşırarak Allah'ın gönderdiği bir karga sayesinde onu gömmesi gerektiğini anlamış ve nihayet onu gömmüştür. Bu olay üzerine hem yaptığına pişmanlık duymuş hem de karga kadar yeteneğinin olmadığına hayıflanmıştır. Dolayısıyla yapılan işin neticesinde üzülmeye ve pişmanlık olduğundan meallerde verilen tercümenin konuya uygun olduğu görülmektedir.

2.3. Hûd Sûresi 72. Âyet

قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ

"Vah bana!" dedi, "Ben yaşlı bir kadın, kocam da yaşlı bir adam iken, hâlâ çocuk mu doğuracağım? Doğrusu, yadırganacak bir şey bu!"

Kurtubî beddua anlamında olan bu وَيْلَتَى kelimesinin, burada kişinin kendine beddua etmesi anlamına olması uygun olmaz, şeklinde yorum yapmaktadır.³² Taberî ise, bu kelimeyi Arapların, hoşlarına gitmeyen bir durumla karşılaştıkları zaman ve hayrete düştüklerinde söylediklerini aktarır.³³ Meallerde ise, eyvahlar olsun³⁴, vay hâlîme³⁵, vay başıma gelenlere³⁶, vay başıma, ay!³⁷, olacak şey değil³⁸, vay³⁹ ve vah bana⁴⁰ şeklinde tercüme edilmiştir.

Burada kelimenin beddua anlamında olması zaten konuya muvafık düşmemektedir. Çünkü Peygamber hanımı bir çocukla müjdelenmektedir. Rivayete göre Hz. İbrahim yüz yaşlarında, eşi Sare de doksan civarlarında idi.⁴¹ Çok yaşlı oldukları için bu işin yani kendilerinin bir çocuklarının nasıl olacağına hanımı şaşırarak ve hayretini ifade etmiştir. Dolayısıyla vay hâlîme, olacak şey değil, aman Ya Rabbi! gibi ifadelerle tercüme etmek daha uygun olur. Âyetin konusu göz önünde bulundurulduğu takdirde meallerde verilen her bir anlamın ise uygun olduğu görülmektedir.

2.4. İbrahim Sûresi 2. Âyet

اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

"O Allah (ın yoluna) ki, göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur. Kendilerini bekleyen o çok zorlu azaptan ötürü, hakkı inkâr edenlerin vay

³² Kurtubî, *el-Câmi*, c. IX, s. 47.

³³ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. VII, s. 75.

³⁴ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*; Şimşek, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, İstanbul 2013.

³⁵ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*, İstanbul 2002, Varol, *Kur'ân Meali*.

³⁶ Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*.

³⁷ Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

³⁸ Bayraklı, *Kur'ân Meali*.

³⁹ Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*.

⁴⁰ Esed, *Kur'ân Mesajı*.

⁴¹ Tekvîn, 17/17.

hâline!”

Bazı tefsirlerde bu âyette geçen veyl kelimesi “Cehennemde kâfirler için akan bir dere”⁴², “azapla va’ d etmek”, “necatın zıddıdır”⁴³, “zem ve gadab makamında bedduadır”⁴⁴ şeklinde tefsir edilmiştir. Meallerde ise, vay kâfirlere⁴⁵, vay inkâr edenlere⁴⁶, vay hâline⁴⁷ ve veyl kâfirlere⁴⁸ şeklindedir.

Bu âyette kelime (veylün) tam anlamıyla kâfirler için şiddetli bir azabı haber vermektedir. Dolayısıyla burada kelime kâfirler için kullanılmıştır. Buna göre meallerde şiddetli bir azap olarak çeviri yapılması daha uygun görülmektedir. Elmalılı genelde bu kelimeyi tercüme etmeden veyl olsun şeklinde aktardığı için azap anlamı anlaşılmaktadır. Bazı çalışmalarda veyl kelimesi, “Türkçeye en uygun karşılık olarak “yazıklar olsun!” ve “vay hâline!” şeklinde tercüme edilmesi uygundur şeklinde kelimenin anlamını daraltan bir tercih yapılmıştır.⁴⁹ Kelimenin sözlük anlamı arasında geçen, azap, helak, cehennem, cehennemde bir vadi, dağ gibi anlamlarını dışarıda bırakmak suretiyle dilimize sadece yazıklar olsun, vay hâline şeklinde çevirmek aynı zamanda âyetlerin anlam daralmasına sebep olacaktır. Hatta sadece bu iki anlamla âyetleri tercüme etmek âyetlerin vurgulamak istediği mesajı da karşılamayacaktır. Âyetlerde işlenen konular ve kişiler bağlamında yerine göre azap olsun, cehennem olsun, yazık, vay hâline, yazıklar olsun gibi anlamlardan birini tercih etmek ise daha uygun olacaktır.

2.5. Kehf Sûresi 49. Âyet

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظُنُّ رَبُّكَ أَحَدًا
 “Ve [o gün, herkesin dünyada yapıp-ettiklerine dair] sicil(ler) önlerine konduğunda, suçluların orada (yazılı) olanlardan irkildiklerini görürsün; “Vah bize! Nasıl bir sicilmiş bu! Küçük, büyük hiçbir şey bırakmamış, her şeyi hesaba geçirmiş!” derler. Ve yapıp-ettikleri her şeyi (kaydedilmiş olarak) önlerinde bulurlar ve Rabbinin kimseye haksızlık yapmadığını [anlarlar].”

İbn Âşûr (öl.1973), والويله: تأنيث الويل للمبالغة، وهو سوء الحال والهلاك bu âyette geçen veyl kelimesini; (el-Veyletü: Veyl kelimesinin mübalağa için müennes şeklidir. Kötü durum ve kötü hâl anlamındadır). Ayrıca nüdbe olup “Ey

⁴² Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. VII, s. 74-75.

⁴³ Beydâvî, *Envârü't-tenzil*, c. III, s. 155.

⁴⁴ Muhammed Tahir İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XV, s. 81.

⁴⁵ Gölpınarlı *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*.

⁴⁶ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı Meal*.

⁴⁷ Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur'ân Meali*; Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*; Esed, *Kur'ân Mesajı*; İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân Gerekçeli Meal-Tefsir*.

⁴⁸ Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

⁴⁹ Necdet Ünal, “Kur'ân-ı Kerîm'de Kendilerine “Yazıklar Olsun” Denilenler”, *Kelâm Araştırmaları*, 2011, s.9.

helakım neredesin!” şeklinde izah etmektedir.⁵⁰ Beydâvî helaklerini çağırır⁵¹ şeklinde bir mana vermiş, Hâzin’de aynı manayı tercih etmiştir.⁵²

Bu âyette suçlu kişilerin durumları dile getirilmiştir. Dünyada inkâr edip devamlı günah bataklığına dalmış kişilerin ahirette pişmanlıklarını göstermek için kullanılmış pişmanlık ifadesidir. Dolayısıyla meallerde bu kelimeye uygun tercümelemeler verilmiştir. Şimdi o meallerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz. Eyvahlar olsun bize⁵³, eyvahlar bize⁵⁴, eyvah⁵⁵, yazık bize⁵⁶, vay başımıza gelenlere⁵⁷, vay hâlimize⁵⁸, eyvah bize⁵⁹, vah bize⁶⁰ ve vay başımıza⁶¹ şeklindedir.

2.6. Meryem Sûresi 37. Âyet

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ

“Hâl böyleyken [Kitâb-ı Mukaddes’e bağlı olduklarını iddia eden] hizipler yine de aralarında [İsa’nın doğuşu hakkında] çekişip duruyorlar! Öyleyse, o büyük gün bütün açıklığıyla gelip çattığı zaman vay hâllerine hakkı inkâr edenlerin!”

Taberî bu âyette geçen veyl kelimesini “cehennem vadisi” şeklinde tefsir etmiştir.⁶² Meallerde ise, şiddetli azap⁶³, vay inkâr edenlere⁶⁴, kâfirlerin vay hâline⁶⁵, vay başına geleceklere⁶⁶, büyük günün (kıyametin) azabı⁶⁷, vay kâfirlerin hâline⁶⁸, veyl o küfredenlere⁶⁹, büyük bir günün çetin azabı⁷⁰

⁵⁰ İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, c. XV, s. 338.

⁵¹ Beydâvî, *Envârü t-tenzil*, c. III, s. 227.

⁵² Ali b. Muhammed b. İbrahim Bağdâdî Hâzin, *Lübâbü t-te’vil fi meâni t-tenzil*, Mısır 1955, c. IV, s. 216.

⁵³ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*.

⁵⁴ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

⁵⁵ Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

⁵⁶ Varol, *Kur’ân Meali*.

⁵⁷ Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*.

⁵⁸ Bayraklı, *Kur’ân Meali*.

⁵⁹ Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Elmalılı, Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Kandemir ve diğerleri, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Yıldırım, *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*.

⁶⁰ Esed, *Kur’ân Mesajı*; Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*.

⁶¹ Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*.

⁶² Taberî, *Câmiu l-beyân*, c. VIII, s. 343.

⁶³ Gölpınarlı *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

⁶⁴ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

⁶⁵ Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Varol, *Kur’ân Meali*.

⁶⁶ Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*.

⁶⁷ Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

⁶⁸ Diyanet *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*.

⁶⁹ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

⁷⁰ Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*.

ve vay hâllerine⁷¹ şeklindedir.

Bu âyet Hz. İsa hakkında ayrılığa düşen kişileri konu edinmektedir. Ayrılığa düşen kişilerin de Yahudiler ve Hristiyanlar olduğu muhakkaktır. Ya da Hristiyanlar arasında farklı mezhepler olduğu da kabul edilir.⁷² Düşükleri durum elbette ki bir cezayı gerektirdiğinden veyl kelimesini azap olarak tercüme etmek uygundur. Nitekim yukarıda verdiğimiz bazı meallerde buna dikkat edildiği görülmektedir.

2.7. Tâ-hâ Sûresi 61. Âyet

قَالَ لَهُم مُوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْجَنَكُمْ بَعْدَ أَنْ وَقَدْ خَابَ مَنْ أَفْتَرَى
 “Musa onlara: “Yazıklar olsun size!” dedi, “Allah’a karşı (böyle) yalan uydurmayın; yoksa O müthiş bir azapla sizin kökünüzü kazır; zaten [böyle] bir yalan uyduran kimse baştan kaybetmiş demektir!”

Kurtubî burada geçen veyl kelimesinin beddua⁷³ anlamında olduğunu, İbn Âşûr’da burada geçen bu kelimenin hakikî anlamda, yani beddua anlamında olduğunu savunur.⁷⁴ Meallerde ise yazıklar olsun size⁷⁵, size yazıklar olsun⁷⁶, yazık size⁷⁷ ve veyl sizlere⁷⁸ şeklinde geçmektedir.

Hakikati kabul etmeyen bir kişiye sana yazıklar olsun, acınacak durumdasın şeklinde bir kullanım bilinmektedir. Türkçemizde kullanılan yazıklar olsun size ifadesi, burada âyetin tam anlatmak istediği anlamı vermekle birlikte yaptıkları hatanın yanında bu ifade hafif kalabilir. Çünkü işledikleri suç büyük olduğundan kullanılan veyl kelimesi de ona uygun bir karşılığı ifade etmesi gerekir. Zaten âyette köklerini kazıyacak bir azaptan bahsedilmektedir. Dolayısıyla Allah’a iftira etmeyin, yoksa başınıza büyük bir azap gelecektir, şeklinde tercüme edilmesi daha uygun olabilirdi.

2.8. Enbiyâ Sûresi 14., 18., 46. ve 97. Âyetler

قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ
 “Ve yalnızca: “Vah bize!” diye yanıp yakınırlardı, “Doğrusu, gerçekten zalim kimselerdik biz!”

Râzî (öl. 666/1268) bu âyette geçen weylena kelimesini “Ey helak şimidi vaktindir gel” şeklinde, helak kelimesiyle tefsir etmiştir.⁷⁹ Mealler ise

⁷¹ Esed, *Kur’ân Mesajı*.

⁷² Karaman ve diğerleri, *Kur’ân Yolu*, c. III, s. 599.

⁷³ Kurtubî, *el-Câmi*, c. XI, s. 143.

⁷⁴ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XVI, s. 141.

⁷⁵ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*; Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*; Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*, Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Esed, *Kur’ân Mesajı*.

⁷⁶ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

⁷⁷ Varol, *Kur’ân Meali*; Yıldırım, *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*.

⁷⁸ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

⁷⁹ Fahreddin İbn Allâme Diyâüddin Ömer Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb*, Beyrut 1985, c. XXII, s. 146.

şöyledir: Yazıklar olsun bize⁸⁰, yazık bize⁸¹, vay bizlere⁸², eyvah bizlere⁸³ ve vah bize.⁸⁴

Âyette söz konusu edilen kişiler Mekke müşrikleridir.⁸⁵ Gerçekten biz azabı hak ettik şeklinde bir tercüme de konuya uygun düşebilirdi. Diğer âyet ise şöyledir:

بَلْ تَقْدِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ

“Tersine, Biz [gerçek bir yaratma eylemiyle] hakkı bâtılın başına çarpırız da bu onu paramparça eder ve böylece beriki yok olur gider. O hâlde, [Allah’a] yakıştırdığımız şeylerden ötürü yazıklar olsun size!”

Kurtubî burada geçen الْوَيْلُ kelimesini azap olarak tefsir etmiştir.⁸⁶ Meallerde ise şöyle geçmektedir: Yazıklar olsun size⁸⁷, eyvahlar size⁸⁸, vay sizlere⁸⁹, şiddetli azap olsun size⁹⁰ ve vay siz(in hâliniz)e!⁹¹ Yine âyetin konusu Mekke müşriklerinin hakikati inkâr etmeleridir. Onlar Kur’ân’a dil uzatmış, sihir demişler, Hz. Peygamber’i yalancılıkla itham etmişlerdi.⁹² Yüce Allah da bunun üzerine hakkın olduğu yerde bâtılın bir hükmünün olamayacağını beyan buyurmuştur. Dolayısıyla meallerde azap anlamında tercüme etmek konuya daha muvafık düşmektedir. Konuyla ilgili bir başka âyet ise şudur:

وَلَيْنَ مَسْنَهُمْ نَفْحَةً مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

“Yine de, kendilerini Rabbinin azabından bir esinti yoklasa, hiç şüphe yok, hemen, “vah bize!” derler, “Doğrusu, zalim kimselerdik biz!”

Bu âyetle ilgili tefsirlerde herhangi bir yorum yapılmamıştır. Meallerde ise, eyvahlar olsun bize⁹³, yazık bize⁹⁴, vah bize⁹⁵ ve vay bizlere⁹⁶ şeklindedir. Ancak âyet Mekke putperestlerini konu edinmektedir. Kendilerine

⁸⁰ Gölpınarlı *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali* ve Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

⁸¹ Varol, *Kur’ân Meali*.

⁸² Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

⁸³ Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*.

⁸⁴ Esed, *Kur’ân Mesajı*; İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’ân Gerekçeli Meal-Tefsir*.

⁸⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur’ân Yolu*, c. III, s. 669.

⁸⁶ Kurtubî, *el-Câmi*, c. XI, s.184.

⁸⁷ Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Esed, *Kur’ân Mesajı*; Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*; Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’ân Gerekçeli Meal-Tefsir*.

⁸⁸ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

⁸⁹ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

⁹⁰ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

⁹¹ Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*.

⁹² Kurtubî, *el-Câmi*, c. XI, s. 184.

⁹³ Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*; Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

⁹⁴ Varol, *Kur’ân Meali*.

⁹⁵ Tekin *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*; Esed, *Kur’ân Mesajı*.

⁹⁶ Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

verilen nimetlere güvenerek onlar bolluk içinde yaşamışlar fakat azıcık bir azap kendilerine dokunduğunda da isyan etmişlerdir. Böylece Allah ve Resulüne düşmanlıklarını sürdürecektir olurlarsa bütün nimetlerin ellerinden gideceği haberi verilmektedir.⁹⁷ Yine veyl kelimesinin geçtiği âyetlerden birisi de aşağıda vereceğimiz âyettir.

وَاقْتَرَبِ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ

“[ki o zaman] başa gelmesi kaçınılmaz olan [kıyamet] söz[ün]ün gerçekleşmesi de yaklaşmış olacaktır. O zaman ki, hakkı inkâra şartlanmış olan kimselerin gözleri yerinden oynayacak ve [birbirlerine:] “Vah bize!” [diye yakınacaklar], “Bu [kıyamet sözüne] karşı hep umursamazlık gösterdik! Çünkü zulüm ve kötülük yap[maya eğilimli ol]an kimselerdik!”

Yine bu âyetle ilgili de tefsirlerin birçoğunda yorum yoktur. Meallerde ise şöyledir: Yazıklar olsun bize⁹⁸, eyvahlar bize⁹⁹, yazık bize!¹⁰⁰ ve vah bize.¹⁰¹ Muhatap ise inkârcılardır. İnkârlarından dolayı acı çekerek pişmanlıklarını ifade etmektedirler. Meallerde verilen anlam konuya uygun düşmektedir.

2.9.Furkân Sûresi 28. Âyet

يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا

“Vah bana, n’ olurdu, falancayı kendime dost edinmemiş olsaydım.”

İbn Âşûr burada geçen وَيْلَتَىٰ kelimesine sızlanmak anlamı vermiştir.¹⁰² Elmalılı ise “vay başıma gelene” şeklinde tefsir etmiştir.¹⁰³ Meallerde ise şöyle açıklanmaktadır: Yazıklar olsun bana¹⁰⁴, vah yazıklar bana¹⁰⁵, yazık bana¹⁰⁶, eyvah keşke¹⁰⁷ ve vah bana.¹⁰⁸

Âyet inkârcılardan bahsetmektedir. Ahirette inkârlarının neticesi olarak pişmanlıklarını ifade eden durumlarının tasviri vardır. Dolayısıyla meallerde verilen eyvah, keşke, vay başıma gelene gibi ifadeler konuyla uygunluk arz etmektedir.

⁹⁷ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, c. III, s. 726-727.

⁹⁸ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

⁹⁹ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹⁰⁰ Varol, *Kur'ân Meali*.

¹⁰¹ Esed, *Kur'ân Mesajı*.

¹⁰² İbn Âşûr, *et-Tahrîr*; c. XIX, s. 39.

¹⁰³ Yazır, *Hak Dini*, c. V, s. 3582.

¹⁰⁴ Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*; Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*.

¹⁰⁵ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

¹⁰⁶ Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur'ân Meali*.

¹⁰⁷ Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹⁰⁸ Esed, *Kur'ân Mesajı*.

2.10. Kasas Sûresi 80. Âyet.

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ تَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُفْلِحُ إِلَّا
الصَّابِرُونَ

“Kendilerine doğru, güvenilir bilgi bahşedilmiş olanlarsa: “Yazıklar olsun size!” derlerdi, (Bilmiyor musunuz ki,) gerçekten inanmış olan, dürüst ve erdemli davranışlarda bulunan kimseler için Allah’ın tasvip ettiği şeyler daha hayırlıdır; ama şüphesiz, böyle bir nimete güçlüklerle göğüs geren kimselerden başkası erişemez.”

İbn Âşûr âyette geçen "veyleküm" kelimesini helak anlamında ve kötü durum manasında,¹⁰⁹ Beydâvî ise helak için dua etmek anlamında tefsir etmiştir.¹¹⁰ Meallerde ise yazıklar olsun size¹¹¹ şeklindedir.

Âyetin konusu şöyle özetlenebilir. Karun’un servetini görenler, onun yerinde olmayı çok arzulamışlardı. Buna mukabil inanan insanlar ise bunun dünya malı olduğu, fani ve geçici olduğunu söylemiş, ahiretin ise daha yararlı olduğunu onlara hatırlatmışlardı. Ancak o inkâr edenler bunu kabul etmemişlerdi. Bunun üzerine inananlar onlara; yazıklar olsun size demişlerdi. Âyet işte bu diyalogu dile getirmektedir. Meallerde verilen anlam da konuya uygunluk arz etmektedir.

2.11. Yâsîn Sûresi 52. Âyet

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ

“Eyyvah!” diyecekler, “Kim bizi [ölüm] uykumuzdan uyandırdı?” [Bunun üzerine onlara şöyle denecek:] “İşte Rahman’ın vaat ettiği budur! Demek ki O’nun elçileri doğru söylemişlerdi!”

Bu âyetle ilgili tefsirlerde genel anlamda herhangi bir yorum yapılmamıştır. Meallerde ise yazıklar olsun bize¹¹², eyvahlar bize¹¹³, eyvah bize¹¹⁴, vah, eyvah başımıza gelenlere!¹¹⁵, vay başımıza gelene!¹¹⁶ ve eyvah!¹¹⁷ şeklinde anlamlar verilmiştir.

İnkâr edenler ahirette hakikati gördüklerinde vay başımıza gelenlere diyecekler ve inkâr ettikleri için büyük pişmanlık duyacaklar. Buna göre âyette vay başımıza gelen şeklinde bir tercüme daha uygun görülmektedir. Kur’ân Yolu adlı çalışmada da aynı mananın daha uygun düşeceği ifade edilmiştir.¹¹⁸

¹⁰⁹İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XX, s.184.

¹¹⁰Beydâvî, *Envârü’l-tenzil*, c. IV, s.133.

¹¹¹Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*; Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹¹²Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹¹³Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

¹¹⁴Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Varol, *Kur’ân Meali*; Yıldırım, *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*.

¹¹⁵Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*.

¹¹⁶Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*.

¹¹⁷Esed, *Kur’ân Mesajı*.

¹¹⁸Karaman ve Diğerleri, *Kur’ân Yolu*, c. IV, s. 504.

2.12. Sâffât Sûresi 20. Âyet

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ

“*Ve ‘eyvah!’ diyecekler; işte hesap günü bugündür!*”

Râzî burada geçen فَوَيْلٌ kelimesinin helak anında kişinin söylediği bir sözdür, şeklinde tefsir etmiştir.¹¹⁹ Meallerde ise şöyle verilmiştir: Yazıklar olsun bize¹²⁰, eyvahlar bize¹²¹, vay başımıza gelene!¹²², eyvah bizlere¹²³ ve eyvah.¹²⁴ Yine âyette işlenen konu inkârcılardır. Ahiret hayatını kabul etmeyenlerin bu gerçekle karşılaştıklarında pişmanlıklarını dile getirmek için, işte şimdi helak olma vaktimiz gelmiştir, diyeceklerdir. Meallerde bu manaya yakın olarak yazıklar olsun, eyvah yerine, işte şimdi mahvolduk, çetin bir azaba gireceğiz/düşeceğiz şeklinde tercüme edilmesi konuya daha uygun bir anlam olabilirdi.

2.13. Sâd Sûresi 27. Âyet

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

“*Ve biz, hakikati inkâr edenlerin sandığı gibi, göğü ve yeri ve ikisi arasındaki şeyleri bir amaç ve anlamdan yoksun yaratmadık: Vay hâllerine [cehennem] ateşindeki o inkârcuların!*”

İbn Kesîr bu âyette geçen فَوَيْلٌ kelimesini, o kıyamet günü haşredilecekler hazırlanmış olan azaptan dolayı pişmanlık vardır, şeklinde pişmanlık olarak tefsir etmiştir.¹²⁵ İbn Âşûr’da, o kâfirlerin durumlarının çok kötü olduğunu beyan için veyl kelimesi kullanılmıştır, şeklinde tefsir etmiştir.¹²⁶ Meallerde ise, vay hâline kâfirlerin¹²⁷, vay o inkârcılara¹²⁸, vay hâllerine¹²⁹, şiddetli bir azap vardır¹³⁰, ateşten bir veyl var¹³¹ ve ateşten helak vardır¹³² şeklinde geçmektedir. Âyette de zaten kâfirlerin cehennem ateşinde olacakları ifade edildiğine göre, çok şiddetli azap ya da o ateş içerisindeki durumlarının çok vahim olduğunu ifade edecek şekilde bir tercüme daha uygun olabilirdi.

¹¹⁹ Razi, *Mefatihü'l-gayb*, c. XX

¹²⁰ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹²¹ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

¹²² Diyanet, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*.

¹²³ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹²⁴ Esed, *Kur’ân Mesajı*.

¹²⁵ İbn Kesîr, *Tefsîr*, c. VII, s. 55.

¹²⁶ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*; c. XXIII, s. 249.

¹²⁷ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹²⁸ Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

¹²⁹ Esed, *Kur’ân Mesajı*; Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*; Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meali*; Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹³⁰ Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meali Âlisi*.

¹³¹ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹³² Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

2.14. Zümer Sûresi 22. Âyet

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“Öyleyse Rabbinden [gelen] bir ışıkla aydınlansın diye, Allah'ın, kalbini kendisine tam teslimiyet arzusuyla genişlettiği kimse [kalbi kör ve sağır olanla bir] olur mu? Kalpleri Allah'ı anmaya karşı katılaştırmış olanların vay hâline! Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler!”

Tefsirlerde bu âyetle ilgili bir yorum yoktur. Meallerde ise, yazıklar olsun¹³³, vay hâline¹³⁴ şeklindedir. Âyetin tehdit bölümü Ebû Leheb ve onun çocuğu hakkında inmiştir.¹³⁵ Ancak âyette inanmış gibi görünüp fakat hayatlarında bu inancın izini taşımayan insanların ruh hâli konu edilmektedir. Akılları ve kalpleri hakikate kapalı kişiler söz konusudur. Dolayısıyla meallerde verilen tercüme konuyla uygunluk içindedir.

2.15. Fussilet Sûresi 6. Âyet

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاستَعِيبُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُواهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ

“Ey Muhammed] de ki, “Ben de ancak sizin gibi beşerim. Bana ilâhınız yalnızca Tek ilâh olduğu vahyedilmiştir: öyleyse O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin!” O'ndan başkasına ilâhlık yakıştıranların vay hâline.”

İbn Âşur bu âyette geçen وَيْلٌ kelimesinin müşrikler için ahirette göcekleri ceza şeklinde¹³⁶, Ebüssuûd ise, müşrikleri korkutmak ve onların durumlarının çirkin olduğunu belirtmek için kullanılan bir kelimedir, şeklinde tefsir etmişlerdir.¹³⁷ Meallerde ise şu şekildedir: Yazıklar olsun¹³⁸, vay hâline¹³⁹ ve azap olsun.¹⁴⁰

Putperest Araplar Hz. Peygamber'e inanmadıkları gibi Kur'ân'ın da Allah kelâmı olduğunu kabul etmemekte ısrar etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber; ben de sizin gibi bir insanım, size ne yapabilirim ki ancak hakikati tebliğ etmek benim görevimdir, şeklinde cevap vermiştir. Âyetin sonunda da o müşriklere büyük bir azap vardır şeklinde veyl kelimesi kul-

¹³³ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹³⁴ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹³⁵ Vâhidî, *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân*, s.586.

¹³⁶ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXV, s. 15.

¹³⁷ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selim*, c. V, s. 33.

¹³⁸ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹³⁹ Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*; Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meali*; Yıldırım, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*; Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*; Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur'ân Meali*.

¹⁴⁰ Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

lanılmıştır. Burada yazıklar olsun, eyvah gibi bir ifade sönük kalacağından, azap onlara olsun şeklinde tercüme etmek daha uygundur. Nihayet bu şekilde tercüme eden meale yukarıda işaret ettik.

2.16. Zuhruf Sûresi 65. Âyet

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ آيَاتِ

“Fakat [İsa’dan sonra gelenler] arasından çıkan gruplar farklı görüşleri savunmaya başladılar: vay hâline o zulmedenlerin ve yazık o acı günde [başlarına gelecek] azap için!”

Taberî burada geçen فَوَيْلٌ kelimesinin cehennemde kustumaktan akan bir dere¹⁴¹, Râzî ise ceza ile va’d etmek anlamındadır, şeklinde tefsir etmiştir.¹⁴² Meallerde ise, yazıklar olsun¹⁴³, vay hâllerine¹⁴⁴ ve vay o zulmedenlere¹⁴⁵ biçiminde verilmiştir.

Âyette Hz. İsa hakkında ihtilafa düşen Yahudi ve Hristiyanların durumu anlatılmaktadır. Çünkü onlar ihtilafa düşüp firkalara ayrılmışlardı.¹⁴⁶ Bazıları Hz. İsa için peygamber derken bazıları da onun Allah’ın çocuğu olduğunu iddia ediyordu. İşte bu âyetle onların yanlış bir ayrılık içinde oldukları beyan buyurulmuş ve yaptıkları işin büyük bir azabı gerektireceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla meallerde büyük bir azap verilecektir, şeklinde tercüme konuya daha uygun düşmektedir.

2.17. Câsiye Sûresi 7. Âyet

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ

“Vay hâline kendi kendini aldatan günahkârın.”

Kurtubî bu âyette geçen وَيْلٌ kelimesini cehennemde bir vadidir, şeklinde tefsir etmiştir.¹⁴⁷ Mealler ise şöyle vermiştir: Yazık¹⁴⁸, vay hâline¹⁴⁹, şiddetli azap olsun¹⁵⁰, veyl¹⁵¹, yazıklar ve azaplar olsun¹⁵² ve vay hâline.¹⁵³ Âyet, Kur’ân’ı inkâr edenlerin başına gelecek azabı konu edinmektedir. Dolayısıyla azap olarak tercüme edilmesi daha uygun görülmektedir.

¹⁴¹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XI, s. 207.

¹⁴² Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, c. XXVII, s. 224.

¹⁴³ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerim ve Meali*.

¹⁴⁴ Esed, *Kur’ân Mesajı*; Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur’ân Meali*; Parhyan, *Kur’ân-ı Kerim ve Özlü Tefsir*,

¹⁴⁵ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerim Türkçe Meali*; Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerim*.

¹⁴⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XX, s. 638.

¹⁴⁷ Kurtubî, *el-Câmi*, c. XVI, s. 105.

¹⁴⁸ Gölpınarlı, *Kur’ân-ı Kerim ve Meali* Meal.

¹⁴⁹ Buluç, *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*; Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur’ân Meali*; Parhyan, *Kur’ân-ı Kerim ve Özlü Tefsir*.

¹⁵⁰ Yavuz, *Kur’ân-ı Kerim ve Meali Âlisi*.

¹⁵¹ Elmalılı, *Kur’ân-ı Kerim Türkçe Meali*.

¹⁵² Öztürk, *Kur’ân-ı Kerim Meali*.

¹⁵³ Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerim*; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Meali*; Esed, *Kur’ân Mesajı*.

2.18. Ahkâf Sûresi 17. Âyet

وَالَّذِي قَالَ لَوْ لَدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَا أَتَعَدَانِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَنْجِئَانِ
اللَّهِ وَيَلِكُ آمِنٌ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

“Fakat [öyle insan da var ki] kendisine Allah’a inanmayı her tavsiye ettiklerinde anne-babasına, “Yuh olsun size!” diye çıkarır; “Benden önce [bu kadar çok] insan gelip geçmişken [öldükten sonra] tekrar diriltileceğimizi mi söylüyorsunuz?” Onlar ise Allah’ın yardımı için dua eder ve “Yazık sana!” derler; “Çünkü Allah’ın vaadi her zaman doğru çıkar!” O da: “Bu, eski zamanların masallarından başka bir şey değil!” diye cevap verir.”

Yine bu âyette geçen veyl kelimesi diğer yerlerde olduğu gibi müfessirler tarafından birbirine yakın anlamda tefsir edilmiştir. Örnek olması bakımından bazılarını şöyle verebiliriz:

Beydâvî terk edilmesinden korkulan bir şeyi teşvik etmek anlamında duadır, şeklinde tefsir eder.¹⁵⁴

Ebüsuûd “Veyleke” kelimesi aslında yok olmayı istemek anlamında bir bedduadır. Burada ise iman etmeye teşvik anlamında olup, gerçek helak anlamında değildir, şeklinde tefsir etmiştir.¹⁵⁵ İbn Âşûr da; “veyleke” kelimesi, tehdit ve korkutma anlamındadır şeklinde tefsir etmiştir.¹⁵⁶

Meallerde ise; yazık sana¹⁵⁷, yazıklar sana¹⁵⁸, aman!¹⁵⁹ ve yazık ediyorsun kendine¹⁶⁰ şeklinde tercüme edilmiştir. Âyette inanan anne baba ile inanmayan çocuklarının hâlleri tasvir edilmiştir. Bu yüzden aralarında geçen tartışma dile getirilerek inanmayan kimselerin kullandıkları ifade ele alınmıştır.¹⁶¹ Dolayısıyla âyette işlenen konu göz önünde bulundurulduğunda kendine yazık ediyorsun şeklinde bir tercüme daha uygun görülmektedir.

2.19. Zâriyât Sûresi 60. Âyet

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ

“Hakikati inkâra şartlanmış olanların vay hâline; haber verilen günde [başlarına gelecekler için vay hâline onların!]”

Taberî âyette geçen فَوَيْلٌ kelimesini cehennemde kustumuk ve irinden akan

¹⁵⁴Beydâvî, *Envârü t-tenzil*, c. V, s. 74.

¹⁵⁵Ebüsuûd, *İrşâdü l-akli ş-selîm*, c. V, s. 129.

¹⁵⁶İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXVI, s. 33.

¹⁵⁷Elmahılı, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Meal*; Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meal*; Esed, *Kur’ân Mesajı*; Yavuz, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*, Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meal*; Gölpinarlı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Meal*; Parlıyan, *Kur’ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Varol, *Kur’ân Meal*.

¹⁵⁸Bulaç, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlam*.

¹⁵⁹Tekin, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*.

¹⁶⁰Yıldırım *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meal*; Külünkoğlu, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meal*, Asır Yayınevi, İstanbul 2011.

¹⁶¹Karaman ve diğerleri, *Kur’ân Yolu*, c. V, s. 35.

kötü bir deredir¹⁶², Ebüssuûd ise büyük bir azap anlamındadır, şeklinde tefsir etmiştir.¹⁶³ Meallerde ise şöyle geçmektedir: Yazık kâfirlere¹⁶⁴, vay onların hâllerine¹⁶⁵, vay o inkâr edenlere¹⁶⁶, vay hâllerine¹⁶⁷, vay onların hâline, vay hâllerine, vay o inkâr edenlere şeklinde hep vay ifadesi geçmektedir. Burada konu kâfirlerle ilgili olduğu için azap ifadesiyle tercüme etmek daha muvafık olabilirdi.

2.20. Tûr Sûresi 11. Âyet

فَوَيْلٌ لِّيَوْمِئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

“Vay hâline o gün hakikati yalanlayanların.”

Kurtubî burada geçen فَوَيْلٌ kelimesinin helak için söylendiğini ve cehennemde kustumuk ve irinden akan bir dere anlamında olduğunu beyan etmiştir.¹⁶⁸ Hâzin ise şiddetli azap anlamında tefsir etmiştir.¹⁶⁹ Meallerde ise şöyle geçmektedir: Yazıklar olsun¹⁷⁰, vay hâline¹⁷¹, vay artık.¹⁷²

Âyette konu edilen kişiler hakkı ve hakikati yalanlayanlar olduğuna göre ahirette yaptıklarının karşılığı olarak mutlaka azap göreceklerdir. Dolayısıyla şiddetli bir azap olarak tercüme edilmesi daha uygun görülmektedir.

2.21. Kalem Sûresi 31. Âyet

قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ

“[Sonunda] “Yazıklar olsun bize!” dediler, “Gerçekten biz küstahça davranmıştık!”

İbn Âşûr âyette geçen وَيْلَنَا kelimesinin pişmanlık ve üzülmeye anlamında olduğunu söylemektedir.¹⁷³ Meallerde ise, yazıklar olsun bize¹⁷⁴ ve yazıklar bize¹⁷⁵ şeklindedir. Âyetin konusuna bakıldığında verilen meallerin uygun olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁶² Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XI, s. 478.

¹⁶³ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, c. V, s. 207.

¹⁶⁴ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁶⁵ Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹⁶⁶ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

¹⁶⁷ Varol, *Kur'ân Meali*; Bayraklı, *Kur'ân Meali*.

¹⁶⁸ Kurtubî, *el-Câmi*, c. XI, s. 485.

¹⁶⁹ Hâzin, *Lübâb*, c. VI, s. 249.

¹⁷⁰ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁷¹ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur'ân Meali*.

¹⁷² Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

¹⁷³ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*; c. XIX, s. 80.

¹⁷⁴ Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen; *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*; Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁷⁵ Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*.

2.22. Mürselât Sûresi 15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47 ve 49. Âyetler

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

"O gün vay hâline hakikati yalanlayanların!"

Âyetler aynen tekrar edildiği için aynı şekilde de tercüme edilmiştir. Taberî burada geçen veyl kelimesi için cehennemde akan dere¹⁷⁶, Kurtubî azap ve aşağılık anlamında olduğu ya da cehennemde içinde türlü türlü azabın olduğu bir vadi¹⁷⁷, Ebüssuûd da devamlı bir helak¹⁷⁸, İbn Âşûr ise, genel anlamda kötülük olarak tefsir etmiştir.¹⁷⁹ Hep aynı kalıpta tekrar edilen bu sûredeki âyetler ise meallerde, vay hâllerine¹⁸⁰, vay hâline¹⁸¹ ve yazıklar olsun¹⁸² şeklinde geçmektedir. Ayrıca en çok tercih edilen mana da yazıklar olsun biçimindedir.

2.23. Mutaffifîn 1. ve 10. Âyetler

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ

"Vay hâline ölçüyü eksik tutanların!"

Kurtubî burada geçen وَيْلٌ kelimesinin şiddetli azap anlamında¹⁸³, İbn Âşûr kötü bir durum şeklinde tefsir etmiştir.¹⁸⁴ Meallerde ise şöyle verilmiştir: Yazık¹⁸⁵, yazıklar olsun¹⁸⁶, vay hâline¹⁸⁷, veyl o mutaffifine¹⁸⁸, azap olsun¹⁸⁹ ve azap ve kaygı.¹⁹⁰

Hz. Peygamber Medine'ye geldiği zaman oradaki tüccarların ticarî ah-lâk bakımından durumu çok kötüydü. Ölçü ve tartıda eksiklik yaparak satış yapıyorlardı. Bu âyet inince Hz. Peygamber pazara çıktı ve bu âyeti onlara okudu.¹⁹¹ Dolayısıyla yaptıkları alışveriş haksız bir kazanç elde etme olarak işlendiğinden azabı hak eden bir davranış sergiledikleri görülmektedir.

¹⁷⁶Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XXIV, s. 593.

¹⁷⁷Kurtubî, *el-Câmi*, c. XIX, s. 103.

¹⁷⁸Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selim*, V/444.

¹⁷⁹İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXIX, s. 395.

¹⁸⁰Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁸¹Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*; Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Varol, *Kur'ân Meali*; Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹⁸²Şimşek, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*.

¹⁸³Kurtubî, *el-Câmi*, c. XIX, s. 164.

¹⁸⁴İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXX, s. 168.

¹⁸⁵Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁸⁶Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*.

¹⁸⁷Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*; Kandemir ve Diğerleri, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meali*; Varol, *Kur'ân Meali*.

¹⁸⁸Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹⁸⁹Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

¹⁹⁰Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meali*.

¹⁹¹Vâhidî, *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân*, s. 713.

Buna göre burada geçen veyl kelimesini azap olarak tercüme etmek konuyla uyumluluk arz edecektir. Bu sûrede geçen diğer âyet ise şöyledir.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ

“Vay hâline o gün hakikati yalanlayanların.”

Kurtubî burada geçen وَيْلٌ kelimesini şiddetli azap olarak tefsir etmiştir.¹⁹² Meallerde ise, vay hâllerine¹⁹³, vay hâline¹⁹⁴ ve veyl¹⁹⁵ biçimindedir. Aynı şekilde bu âyetin de azap olarak tercüme edilmesi konuya uygun düşmektedir.

2.24. Hümeze Sûresi 1. Âyet

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ

“Vay hâline iftira atanın ve ayıp-kusur arayanın!”

Taberî bu âyette geçen وَيْلٌ kelimesini, cehennemde bir dere¹⁹⁶, Hâzin cehennemde bir vaha,¹⁹⁷ İbn Âşûr ise ne çirkin ve kötü bir durum¹⁹⁸ olarak tefsir etmiştir. Meallerde ise şu şekilde verilmiştir: Vay hâllerine¹⁹⁹, vay hâline²⁰⁰, azap olsun²⁰¹ ve veyl olsun.²⁰² Görüldüğü gibi âyetlerin konuları, yaptıkları yanlışlara karşı mutlaka bir azabı ifade eden veyl kelimesi ile zikredilmiştir. Âyetlerin konuları, muhatapları ve işlenen suç göz önünde bulundurularak yapılacak bir tercüme ya da meal çalışması daha uygun olacağından zikredilen bağlamlar düşünülerek bu kelime tercüme edilmelidir. Yine burada da her iftiracıya azap vardır şeklinde mealini vermek konunun ağırlığını hissettirecek bir tercüme olacaktır. Nitekim ilk kaynaklar da bu anlama işaret etmişlerdir.

2.25. Mâ'ûn Sûresi 4. Âyet

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ

“Yazıklar olsun şu namaz kılıp duranlara.”

Taberî bu âyeti namaz kılan münafıklara cehennem deresi olsun şeklinde tefsir etmiştir.²⁰³

¹⁹² Kurtubî, *el-Câmi*, c. XIX, s. 169.

¹⁹³ Gölpinarlı, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meali*.

¹⁹⁴ Yavuz, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*; Esed, *Kur 'ân Mesajı*; Diyanet, *Kur 'ân-ı Kerîm Meali*; Bulaç, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Tekin, *Kur 'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Varol, *Kur 'ân Meali*; Parlıyan, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*.

¹⁹⁵ Elmalılı, *Kur 'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

¹⁹⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XXIV, s. 616.

¹⁹⁷ Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl*, c. VII, s. 289.

¹⁹⁸ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXX, s. 471.

¹⁹⁹ Gölpinarlı, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meali*.

²⁰⁰ Çantay, *Kur 'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Esed, *Kur 'ân Mesajı*; Diyanet, *Kur 'ân-ı Kerîm Meali*; Bulaç *Kur 'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Bursevî, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meali*.

²⁰¹ Yavuz, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

²⁰² Elmalılı, *Kur 'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*.

²⁰³ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, c. XXIV, s. 659.

İbn Kesîr münafıklar olarak değerlendiriyor.²⁰⁴ Kurtubî ise azap olarak yorumlamakta²⁰⁵, Ebüssuûd da zem ve azarlama olarak anlamakta,²⁰⁶ İbn Âşûr ise mutlak namaz kılanlar değil, namazını gafilce kılanlara veyl olsun anlamında yorumlamaktadır.²⁰⁷ Meallerde ise, vay hâllerine²⁰⁸, vay hâline²⁰⁹, yazıklar olsun²¹⁰, artık şiddetli azap olsun²¹¹ ve veyl²¹² şeklinde tercüme dilmiştir.

Bu sûrede geçen veyl kelimesi görüldüğü gibi muhatap bakımından diğer sûrelerdekinden tamamen farklıdır. Çünkü burada muhataplar namaz kılanlar olarak zikredilmiştir. Önceki âyetlerde ise kâfirler, müşrikler, inkâr edenler, iftira atanlar, hakikati kabul etmeyenler, yalancılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla veyl kelimesine genel anlamda şiddetli bir azap anlamı veren müfessirlerin sayısı da göz önünde bulundurulduğunda, sûrede anlatılan namaz kılanların elim bir azap görecekları şeklinde akla gelmektedir. Buna göre tüm namaz kılan müminlerin bu âyetin muhatabı olacağını kabul ederek insanların ruh dünyasında olumsuz izler bırakacaktır. Bu tür endişeleri ortadan kaldırmak amacıyla olsa gerektir ki ilk müfessirler buradan kastedilen kişilerin mümin namaz kılanlar değil, münafıklar olduğu şeklinde anlamışlardır. Gerçek manada namaz kılanlar olarak tefsir etmek ise veyl kelimesinin en basit anlamıyla kötü bir hâli tasvir etmesi açısından uygun düşmemektedir. Aslında âyetten münafıklar olduğu da açık bir şekilde anlaşılmamaktadır. Münafıklar olarak tefsir edilmesi ilk müfessirlerin yorumlarından ibarettir. Veyl kelimesinin عن ya da في harfi ceriyle kullanıldığında bildiği şeyi terk etmek anlamına geldiğini İbn Manzûr söylemekte ve bu âyeti de örnek olarak vermektedir.²¹³ Buna göre burada kınanan veya azapla müjdelenen kimselerin, “namazlarını terk edenler” olarak tercüme edilmesi konuya daha uygun düşmektedir. Nitekim bu manada tefsir eden müfessirler de vardır. Örneğin Elmalılı: “Başlıca namazın ehemmiyetinden gaffet edip onu gereği gibi ciddi bir vazife olarak yapmamaktır ki kılınıp kılınmadığına aldırmamak, vaktine dikkat etmemek, geçip geçmediğine

²⁰⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, c. VIII, s.514.

²⁰⁵ Kurtubî, *el-Câmi*, c. XX, s. 144.

²⁰⁶ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, c. V, s. 580.

²⁰⁷ İbn Âşûr, *et-Tahrîr*, c. XXX, s. 397-398.

²⁰⁸ Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Mealî*.

²⁰⁹ Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Mealî*; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Mealî*; Bulaç, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*; Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*; Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Mealî*; Yıldırım, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Mealî*.

²¹⁰ Diyanet, *Kur'ân-ı Kerîm Mealî*; Parlıyan, *Kur'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*; Esed, *Kur'ân Mesajı*.

²¹¹ Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meal-i Âlisi*.

²¹² Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm Türkçe Mealî*.

²¹³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. XIV, s. 406.

mübalât etmeyip vaktinden tehir eylemek, terkinden müteessir olmamak” şeklinde verdiği anlamlar arasında terk etmeyi de zikretmiştir.²¹⁴

Sonuç

Veyl kelimesinin geçtiği âyetlerin konusu ve muhatapları, bu kelimeye verilecek anlam bakımından önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Pişmanlık, helak, cehennemde bir vadi, akan bir dere, sızlanma, azap, hasret gibi manalara gelen veyl kelimesi, Kur’ân’da tekrarlar hariç otuz dokuz yerde geçmektedir. Arapçada eskiden beri kullanılmakta olduğu anlaşılan bu kelimeyi tabîi olarak Kur’ân da kullanmıştır. Tefsirlerde âyetlerin konusuna ve muhatabına göre yorumlanan bu kelime, hemen hemen bütün meallerde eyvah, yazıklar olsun, vay, veyl olsun, azap olsun şeklinde birbirlerine çok yakın anlamlarda tercüme edildiği görülmüştür.

Âyetlerde geçen veyl kelimesi mutlak manada kötü bir anlamda kullanılmıştır. Zaten sözlüklerde iyi anlamında kullanıldığı da vaki değildir. Bununla birlikte geçtiği âyetlerde kötü kimseler için ya da yerilen kişiler için kullanılmıştır. Âyetlere baktığımız da veyl kelimesinin muhatapları genelde kâfirler, müşrikler, münafıklar, yalancılar, suçlular, putperestler, inkârcılar ve iftira atanlardır. Özeldense, Firavun ve sihirbazlar, Yahudiler, Hristiyanlar, Hz. Âdem’in oğlu Kabil, ölçü ve tartıda eksik yapanlardır. Bunun dışında bir yerde Peygamber hanımı için kullanılmıştır. Kullanılan o yerde ise hayret ve şaşkınlık ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Çünkü kelimenin kökünde bu anlam vardır. Araplar hayretle karşıladıkları bir durumu veyl kelimesi ile ifade etmektedirler. Sadece bir yerde namaz kılanlar için kullanılmıştır. O âyet de birçok müfessir tarafından hakikî müminler olarak değil, namaz kılan münafıklar olarak tefsir edilmiştir. Araştırmamız neticesinde veyl kelimesine kâfirler, müşrikler, Kur’ân’ı ve Peygamber’i yalanlayanlar, iftira atanlar, ahireti inkâr edenler için kullanıldığında azap ya da cehennem anlamında bir mana verilmesi daha uygun görünmektedir. Ancak bu ayrıntıyı birçok mealde göremediğimizi de belirtmek isterim. Allah’ın âyetlerini değiştirenler, hakikati yalanlayanlar, ahireti inkâr edenler için kullanılan veyl kelimesi, meallerde “yazıklar olsun size” şeklinde tercüme edilmiştir. Hâlbuki işlenen suç karşısında elbette ki bu ifade hafif kalır. Bunun yerine kelimenin ilk anlamları da göz önünde bulundurulursa, “cehenneme kadar yolunuz var, azap sizi beklemekte, büyük bir azaba düşeceksiniz” gibi anlamların verilmesinin daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Nitekim ilk tefsir kaynaklarında zikrettiğimiz anlamda tefsir edildiği görülmüştür. Yine konu ve muhataplarına göre de yazıklar olsun, eyvah, keşke, şeklinde tercüme edilmesi uygundur. Bu şekilde olan âyetlere ise genelde meallerde uygun anlamlar verildiği tespit edilmiştir.

²¹⁴ Yazır, *Hak Dini*, c. IX, s. 6168-6169.

Kaynakça

- Altuntaş, Halil; Şahin, Muzaffer, *Kur 'ân-ı Kerîm Meali*, Ankara 2005.
- Ateş, Süleyman, *Kur 'ân-ı Kerîm'in Yüce Meali*, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur 'ân Meali*, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2007.
- Beydâvî, Abdullah b. Ömer b. Muhammed Şîrâzî, *Envârü 'l-tenzîl ve esrâru 'l-te'vîl*, Beyrut trz.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur 'ân- ı Kerîm ve Türkçe Meali*, İpek Yayın, İstanbul 2002.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-sahîh*, Çağrı yayınları, İstanbul 1981.
- Bulaç, Ali, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meali*, Çıra yayınları, İstanbul 2009.
- Bursevî, İsmail Hakkı, *Kur 'ân- ı Kerîm ve Türkçe Meali*, Damla Yayınevi, İstanbul 2001.
- Çantay, Hasan Basri, *Kur 'ân-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*, İstanbul 1988.
- Dönmez, Bekir, *Kur 'ân-ı Kerîm'de Veyl Kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, SÜSBE, Konya 2010.
- Ebüs-suûd, Mehmed, *İrşâdü 'l-akli's-selim ilâ mezaye'l-Kitâbi'l-Kerim*, Esed, Muhammed, *Kur 'ân Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul 2002.
- Gölpınarlı, Abdalbaki, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Meali*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1955.
- Hamidullah, Muhammed, *Aziz Kur 'ân*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000.
- Hâzin, Ali b. Muhammed b. İbrahim Bağdâdî, *Lübâbü 'l-te'vîl fî meâni 'l-tenzîl*, Mısır 1955.
- İşıcık, Yûsuf, *Kur 'ân ve Meali*, Kervan Yayın, Konya 2010.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükrim, *Lisânü 'l-Arab*, Beyrut 1994.
- İbn Âşûr, Muhammed Tahir, *et-Tahrîr ve 'l-tenvîr*, Beyrut 2000.
- İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur 'ân Gerekçeli Meal-Tefsir*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Kandemir, Yaşar ve diğerleri, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur 'ân-ı Kerîm Meali*, İFAV Yayınları, İstanbul 2010.
- Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur 'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi li-ahkâmi 'l-Kur 'ân*, Beyrut 1993.
- Külünkoğlu, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Asır Yayınevi, İstanbul 2011.
- Ot, Emel, *Kur 'ân'da Veyl Kavramı ve Mürselât Sûresi Tefsiri*, Yüksek Li-

- sans Tezi, *MÜSBE*, İstanbul 2009.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur 'ân-ı Kerîm Meali*, Yani Boyut Yayınları, İstanbul 2013.
- Parlıyan, Abdullah, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Özlü Tefsir*, Konya Kitapçılık, Konya 2014.
- Râzî, Fahreddin İbn Allâme Dıyâuddin Ömer, *Mefâtihu 'l-gayb*, Beyrut 1985.
- Şimşek, Ümit, *Kur 'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, Zafer yayınları, İstanbul 2013.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Câmiu 'l-beyân fi te 'vili 'l-Kur 'ân*, Beyrut 1992.
- Tekin, Ahmet, *Kur 'ân 'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsiri Meal*, Kelâm Yayınları, İstanbul 2006.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *es-Sünen*, Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1981.
- Ünal, Necdet, "Kur 'ân-ı Kerîm'de Kendilerine "Yazıklar Olsun" Denilenler", *Kelâm Araştırmaları*, 2011, s. 9,
- Vâhidî, Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali, *Esbâbu nüzûli 'l-Kur 'ân*, Riyad 2005.
- Varol, Ahmet, *Kur 'ân-ı Kerîm Meali*, Ozan Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Yavuz, Ali Fikri, *Kur 'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meal-i Âlisi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2013.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Kur 'ân-ı Kerîm Türkçe Meali*, der. Rauf Pehlivan, Eser Neşriyat, İstanbul 2005.
- _____, *Hak Dini Kur 'ân Dili*, İstanbul 1971.
- Yıldırım, Suat, *Kur 'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Define Yayınları, İstanbul 2012.